

CERCETĂRI ISTORICE PRIVIND BISERICA CUVIOASA PARASCHIVA, DOMNEȘTI, JUD. ILFOV

Aristide Ștefănescu

Micuța biserică, veche, a satului Domnești de Sus, Jud. Ilfov, cu hramul Cuvioasa Paraschiva, este unul din puținele monumente ale județului¹, asupra căreia s-a scris cu zgârcenie. Și în tot ce s-a scris, rămân destul de multe și confuze necunoscute. Astăzi se poate spune cu certitudine că frumosul lăcaș al Domneștilor face parte dintr-o serie mai amplă, cu care ctitorii din familia Cantacuzino au împânzit țara cu monumente reprezentând prototipuri.

Se admite că Biserica Cuvioasa Paraschiva-Domnești a fost construită în jurul anului 1662. Remarcăm și faptul că asemeni Cantacuzinilor, și ctitorul de la Domnești este unul din proaspeții pătrunși în rândurile boierimii Țării Românești. Petru cupeșul din Pitești, boierit și ajuns sluger, devenit Petru din Ciorogârla a început și a clădit biserica aflată în studiu. Fiul său Matei Ciorogârleanu mare vistier a împlinit ctitoria tatălui său zugrăvind pe la 1680 lăcașul⁴.

Frații Petru și Ghioca „negustorii domnești”, în vremea lui Matei Basarab și-au dobândit întinse proprietăți, în zona Ciorogârla⁵. La rândul lor, moștenind, Matei Ciorogârleanu, și fratele său Constantin Ciorogârleanu, mari dregători în vremea lui Constantin Vodă Brâncoveanu, dețineau în proprietate trupul de moșie din apropierea satului Domnești. Și această porțiune a mării lor moșii se numea atunci Ciorogârla⁶. Casele lor se aflau la Ciorogârla și erau consemnate în secolul al XVII-lea. La 18 iunie

¹ Victor Dan Kisilewici, *Patrimoniul arhitectural creștin înscris în lista Monumentelor Istorice din România*, Ministerul Culturii. Direcția Monumentelor Istorice, 2000, p. 302–303; Monumentul aflat în discuția noastră poartă indicele 42BOO35. La indicele 42BOO36 se află Biserica „Izvorul Tămăduirii” din aceeași localitate. Fotografia prezentată de autor, înfățișează de fapt, Biserica Cuvioasa Paraschiva.

² Cercetări efectuate în campania 1988, de un colectiv compus din Panait I. Panait și Radu Ocheșeanu, în urma cărora s-a elaborat o mapă completă, valorificând rezultatele; vezi și Ionel Zănescu, *Cronica cercetărilor arheologice*, C.A.B. IV, Buc., 1992, p. 370; Ingrid Poll, Gheorghe Manucu Adameșteanu, Brățări de sticlă descoperite pe baza orașului București, București 12, Mat. Ist. și Muz., Buc., 1997, p. 23–27.

³ Răzvan Theodorescu, *Civilizația românilor între medieval și modern*, II, Ed. Meridiane, Buc., 1987, p. 55 și 63.

⁴ Tereza Sinigalia, *Arhitectura civilă de zid din Țara Românească în secolele XIV–XVIII*, Ed. Vremea, Buc., 2000, p. 456–459.

⁵ dr. Nicolae Stoicescu, *Dezvoltarea economică a Țării Românești în vremea lui Matei Basarab și Bucureștii*, M.I.M.B., Buc., 1983, p. 19.

⁶ Nicolae Stoicescu, *Mănăstirea Ciorogârla-Samurçașești; File de monografie*, Glasul Bisericii, XLI, 1–3, 1982, Buc., p. 155.

1690, casele Ciorogârlenilor erau în stăpânirea marelui sluger, pe atunci, Matei Ciorogârleanu.

Credem că și în secolul al XVII-lea, satul Domnești avea un număr redus de gospodării și locuitori. Altfel satul de pe Sabar avea o vechime apreciabilă, numele său a fost consemnat, pentru prima dată, într-un act al cancelariei domnești la 5 iulie 1589. La acea dată Mihnea Voievod-Turcitul dădea din orașul de scaun, de la Târgoviște o poruncă marelui armaș Filip și socrului său jupânul Udriște ban, din Mărgineni, întărindu-le proprietăți la Afumați, Plătărești și Bârzești. În context se menționează că o jupâniță Elina, care vânduse satul Buciumeni unui Stanciu Meiut pentru satul „Domnești” și pentru 24.000 de aspri⁷.

Un an mai înainte, la 9 august 1588, amintind satul Ciorogârla, același Mihnea Turcitul întărea lui Stan și lui Nan „ocina de la matca Popeștilor până la Ciorogârla”⁸, în vastul areal incluzându-se și Domneștii. Moșia era foarte mare. Avea mai multe trupuri și chiar denumiri. Numai între Ciorogârla și Domnești au fost consemnate, de-a lungul vremii, Domneștii de Sus, Cațiche, Ciorogârla și Băleanca.

Moșia de pe Ciorogârla și Sabar din preajma Bucureștilor a stăruit și în atenția domniei, care dobândise acolo și un rând de case. La 1712, iunie, 8, Constantin Vodă Brâncoveanu lăsa casele sale din Ciorogârla fiicei sale Smaranda, după cum notează Radu Greceanu⁹. Căsătorită în 1712 cu Constantin fiul lui Grigore Băleanu mare¹⁰ logofăt, Smaranda a putut deține moștenirea de la părintele său până la 1740.

În harta stolnicului Constantin Cantacuzino din 1715 este surprinsă și porțiunea care ne interesează. Râul Ciorogârla se întâlnește cu Sabarul în fața satului Sintești așa cum se întâmplă și astăzi. În amonte sunt consemnate satele Cornet și Jugureni. În raza actuală a satului Domnești s-ar înscrie ceea ce se numea Zugureni¹¹.

La 29 aprilie 1751, Bălașa Băleanu, lăsa la moartea sa satul Ciorogârla, cu casele ce le avea acolo, fiului ei Constantin Filipescu¹². Este momentul în care o parte din averea de la Ciorogârla trece din posesia Brâncovenilor în cea, a la fel de strălucitei familii, Filipescu.

Două decenii mai târziu, prin 1778, Monsieur de B***, mergând în amonte în spațiul dintre Ciorogârla și Sabar, mai sus de Bulgaru (în Bragadiru), întâlnește Calzuhn-Călțuna și Bolana, două sate pe malul Sabarului. Apoi Flocossa – pe Ciorogârla, Calzicu-Cățiche și Târvara-Dârvari pe Sabar. Mai departe nu se mai întâlneau alte sate până la Bolintinu din Deal¹³. Calzuhn și Bolana sunt două sate mărunte pe malul Sabarului, în timp ce Flocossa era sat cu biserică și cu casă boierească, fiind dispus pe malul Ciorogârlei¹⁴.

⁷ DIR, XVI, I, T.R., 418.

⁸ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, Glas. Bis., XLI, 1–3, 1982, p. 155.

⁹ Idem, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România*, I, T.R., vol. I, Mitropolia Olteniei, 1970, p. 257.

¹⁰ Ștefan Ionescu, Panait I. Panait, *Constantin Vodă Brâncoveanu*, Ed., St., Buc., 1969, p. 160–161.

¹¹ Anton Maria Del Chiaro, *Indicele topografic al Principatului Valahiei, Harta stolnicului Constantin Cantacuzino*, Veneția, 1718.

¹² Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, Mitropolia Olteniei, 1970, p. 257.

¹³ Monsieur de B***, *Memoires historiques et geographiques sur Valachie*, A. Frankfort et Leipsic, 1778, p. 153.

¹⁴ Ibidem.

La 9 aprilie 1793, stolnicul Radu Filipescu lăsa moșia Ciorogârla copiilor săi¹⁵.

La începutul secolului al XIX-lea, prin căsătoria cu Zoița – Zinca Brâncoveanu, Constantin Samurcaș și-a sporit simțitor averea.

Zoița Brâncoveanu i-a adus ca zestre în 1803, o casă în București și moșiile: Flocoasa-Ilfov, Brânceni-Teleorman, Ișalnița-Dolj, o vie la Săcuieni, 60 de Țigani, 75 oi, 15 bivoli, etc.¹⁶.

Vreme de trei veacuri, viața satului Domnești a cunoscut aceeași lentoare, specifică multor așezări medievale. La începutul secolului al XIX-lea în Domnești de Sus, se consemna existența a 98 case¹⁷. În vremea ciumei din timpul domniei lui Ioan Vodă Caragea, la 1815, epidemia fiind extrem de puternică, în capitală s-au organizat procesiuni cu moaștele Sf. Dimitrie Basarabov. Epidemia a început să scadă, iar Vodă Caragea s-a întors în palatul său, din „satul său Domnești”, de pe Sabar, unde se retrăsese de teama molimei¹⁸. S-ar părea că vremelnica ședere a lui Caragea la Domnești, a consfințit noua denumire a satului sub forma Domnești¹⁹.

După fuga din țară a lui Ioan Vodă Caragea în 1818, Ciorogârla Domnească s-a scos la licitație pentru plata sumei de 750.000 de taleri datorată lui Caragea Vodă din vânzarea proviziilor rusești după 1812. Ea a fost cumpărată de generalul Constantin Varlaam. Moșia Ciorogârla Domnească era foarte întinsă. Ea trecea dincolo de limitele județului Ilfov, în Vlașca. În 1819 era despărțită în trei trupuri de moșie. Unite apoi, cele trei trupuri s-au numit: Domnești de Sus – Domnești de Jos și Priseceni²⁰.

Dacă vechile toponime sunt greu identificabile în teren, un plan din 1845 al moșiei Mitropoliei, de la Ciorogârla lămurește denumirile și situația diverselor trupuri²¹.

Fâșia dintre Darvari și Domnești – numită Catiche, aparținea Mitropoliei.

La 25 mai 1796, la Ciorogârla – pe moșie – se înființase o moară de hârtie în satul Drăgești al lui Catiche. Manufacturii i se spunea la 10 iunie 1796 „Ciorogârla la Catiche, numită în vechime Drăgești”. Mai târziu manufactura a ajuns în posesia Mitropoliei²².

La Domnești se precizează că s-a numit înainte: Băleanu, Jugureni și Ciorogârla. Ciorogârla propriu-zisă, la sud-est de Darvari în posesia familiilor Samurcaș și Izvoranu.

Dacă pentru istoria localității astăzi dispunem de puține mărturii, în ceea ce privește biserica veche a comunității de aici, preocupările desfășurate până acum au fost reduse și totdeauna au vizat în principiu alte obiective. În urmă cu patru decenii, se aprecia că biserica a fost construită la sfârșitul secolului al XVIII-lea, pornindu-se de la existența, în patrimoniul bisericii, a unui potir, pe care este înscris anul 1792.

¹⁵ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, Glas. Bis., XLI, 1–3, 1982, p. 155.

¹⁶ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, Glas. Bis., XLI, 1–3, 1982, p. 160.

¹⁷ Constantin C. Giurescu, *Principatele române la începutul sec. XIX*, Ed. St., 1957, p. 243.

¹⁸ Dimitrie Papazoglu, *Istoria fondării orașului București, Restitutio*, Ed. Minerva, Buc., 2000, p. 102.

¹⁹ Localitățile județului Ilfov, 1972, p. 178.

²⁰ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, Glas. Bis., XLI, 1–3, 1982, p. 156.

²¹ Ibidem, p. 155.

²² Ibidem, p. 155.

Neobositul căutător al valorilor istorice din bătrânele lăcașe de cult. V Bratulescu considera că și construcția bisericii Cuvioasa Paraschiva din Domneștii de Sus s-a petrecut în jurul datei gravate pe potir²³.

Monumentul revăzut²⁴ în 1966, a fost datat în jurul anului 1792. Cu acel prilej era remarcată o deosebire între biserica cercetată și cea reprezentată în tabloul votiv. În tabloul votiv nu se observa pridvorul, fiind socotit adăugat mai târziu.

Observații reluate²⁵ în deceniul al nouălea al secolului XX, pune în corelație obținerea rangului de mare sluger de către jupân Petre Ciorogârleanu și momentul ridicării bisericii, ajungându-se la concluzia că biserica putea fi ridicată în intervalul 1660–1662, știut fiind că jupân Petre Ciorogârleanu a fost consemnat cu rangul menționat în pisană de pe zidul bisericii în 1662. În aceste condiții tabloul votiv din partea stângă al celor ce țin în mână biserica, trebuie atribuit conform înscrisului lui „jupân Petre slu(ger) și jupânița ego Ancuța”. Informația se completează cu tabloul din partea dreaptă a pronaosului unde sunt reprezentați „jupân Matei vel ban (vel/vistier/kapitan) s(ă)nă Petru slug(erul); „jupânița ego Păuna”²⁶. Despre fiul slugerului, considerăm că a continuat construcția începută de tatăl său, acoperindu-i pereții cu pictură.

Considerată insuficient de semnificativă, biserica din Domneștii de Sus a fost considerată uneori ca fiind construită în secolul al XIX-lea, „probabil de Ioan Caragea”²⁷. Astăzi considerăm mai greu de admis o astfel de părere, pornind de la tabloul votiv, care înscris monumentul în plină epocă de afirmare a ctitoriilor cantacuzine, din familia cărora face parte. Se adaugă acestei serii și lăcașul cu puțin mai târziu ridicat de Ramadan Paleologul, la celălalt capăt al satului, în Clinceni în 1680, situat la 3–4 km în aval.

Astăzi biserica veche, de zid, din Domneștii de Sus se găsește în partea centrală, veche, a așezării, pe malul stâng al Sabarului, la o distanță de circa 80 m de oglinda apei. Terenul este o terasă, în pantă lină spre sud, acolo unde curge râul.

După o funcționare neîntreruptă de peste trei secole, lăcașul poartă urmele numeroaselor cataclisme abătute asupra locului și ale scurgerii vremii. Fisuri puternice amenință să despică construcția în două. Se adaugă starea generală a zidurilor bătrâne și a picturii interioare acoperită de depunerile de fum.

Lăcașul este o construcție elegantă, în formă de navă alungită. La vest are un pridvor sprijinit pe șase stâlpi zidiți în fațadă și cu câte două deschideri arcate, pe laturile de nord și sud.

Altarul decroșat prezintă cinci fațete la exterior, fiind circular la interior. Fiecare fațetă are câte două arce duble îmbinate. Biserica are astfel 17 m lungime și 6,60 m lățime.

²³ V. Bratulescu, *Documente și inscripții vechi*, Glasul Bisericii 3–4, 1961, p. 257–264.

²⁴ R. Crețeanu și arh. I. Dumitrescu, *Domnești – Fișa monumentului*.

²⁵ Tereza Sinigalia, *O ctitorie puțin cunoscută din preajma Bucureștilor: Biserica Cuvioasa Paraschiva din Domnești*, comunicare la Institutul de Istoria Artei, București, 30 martie 1983.

²⁶ Alexandru Elian și colectiv, *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*, vol. I, Ed. Acad., Buc., 1965, p. 254.

²⁷ V. Bratulescu și R. Ilie, *Biserici din județul Ilfov*, Tereza Sinigalia, op. cit., loc. cit.

Fațadele sunt separate în trei registre, prin două brăuri realizate din cărămizi rotunjite. Registrul de sub cornișă, cu profile multiple, este mai restrâns în înălțime. Credem că ar fi putut fi adăugat în secolul al XIX-lea.

Cele două registre inferioare ocupă cea mai mare parte a zidăriei exterioare. Ele au dimensiuni relativ egale fiind separate de un brâu median rotunjit. Registrul median este decorat cu zece arcade frânte duble îmbinate. În fațada de vest nu sunt arcade, ceea ce poate indica un adaos. Aici se află o ocnită în care urmează a fi așternută pictura hramului. Deasupra, în registrul superior mai exista o ocnită înaltă. De fapt întreg frontonul triunghiular pare a fi o adaptare.

În registrul inferior, lipsit de elemente decorative, pe fațadele de nord, est și sud, imediat sub brâul median au fost practicate golurile ferestrelor. Doar la actualul pridvor, ferestrele și ușa de intrare au fost practicate mai jos decât similarele din naos și altar.

Pe pridvor, se afla o turlă, din scândură și tinichea, adăugată și ea, mai târziu.

La interior, zidul dintre pronaos și naos cu accesul printr-o ușă, era altă dată zidul de vest al bisericii, între pronaos și pridvor. Se apreciază că intuitul pridvor de la Domnești avea analogii cu cel cantacuzinesc de la Filipeștii de Pădure, din 1688 și cu cel al bisericii din Ludești, ctitoria logofătului Stoica Ludescu²⁸, anterioară anului 1670. Menționăm și opinia că pridvorul ar fi fost adăugat de Matei Ciorogârleanu „vel kapitan za dorobanți”, alăturat lăcașului pe care n-a vrut să-l modifice²⁹.

Cercetarea arheologică a fost chemată astfel să completeze volumul informațiilor privitoare la istoria acestui interesant monument. Investigațiile arheologice s-au desfășurat în mai multe etape. Cu mai mulți ani în urmă se semnalau mari locuiri neolitice la Jilava, măgurele, Bragadiru, Slobozia-Clinceni, Popești-Novaci, Domnești, etc. Erau menționate o amforă dacică din sec. I î.e.n. descoperită la Domnești și așezările din sec. VI–VII de la Măgurele, Domnești și Ciorogârla. Vizând în principal valea Sabarului, cercetarea din 1988 a permis executarea unei secțiuni perpendiculare pe fațada sudică a monumentului³⁰. Cercetarea a scos în evidență locuirea malurilor Sabarului din epoca bronzului. S-a remarcat o intensă locuire din secolele III–IV axată ca o panglică ce însoțește malul râului. S-au mai relevat urme de locuire din secolele X–XI, pe terasa pe care este așezată și biserica. În secțiunea la zidul bisericii s-au dezvelit mai multe morminte din cimitirul aferent. Inventarul compus din brăări de sticlă, mărgelile și câteva monede, indică funcționarea cimitirului și implicit a bisericii în secolele XVIII–XIX³¹. De remarcat este faptul că observațiile și elementele de construcție ale bisericii³² se confirmă prin recente noastre sondaje.

Pornind de la necesitatea construirii unei locuințe parohiale³³, în campania 2001 s-au proiectat două secțiuni. Secțiunea SI/2001 cu o lungime de 9 m și o lățime de 1,5 m

²⁸ Tereza Sinigalia, op. cit., loc. cit.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Activitatea s-a desfășurat în Campania 1988 sub coordonarea Cercetătorului Panait I. Panait. În sectorul de la biserică au acționat Panait I. Panait și Radu Ocheșeanu.

³¹ Ingrid Poll, Gheorghe Manucu Adameșteanu, *Brăjări de sticlă, descoperite pe baza orașului București*, București 12, Mat. Ist. și Muz., 1997, p. 23–27.

³² Ionel Zănescu, *Cronica cercetărilor arheologice*, C.A.B., IV, Buc., 1992, p. 370.

³³ Cercetarea arheologică s-a organizat prin strădania pr. Dan Cornișescu cu forțele voluntare ale sătenilor, în intervale de timp care n-au permis prezența noastră permanentă.

a fost trasată în axul bisericii în partea de est a altarului. Secțiunea SII/2001, a fost trasată, perpendicular pe SI, cu profilul estic la 7 m de zidul bisericii și profilul vestic la 6 m de același reper. Această secțiune face legătura stratigrafică între situația observată în SI/2001 cu fundațiile casei parohiale aflate la circa 12,5 m de fereastra din axul bisericii.

În secțiunile deschise și în șanțurile de fundație ale noii construcții au fost surprinse mai multe morminte, din cimitirul aflat în jurul bisericii. Mormintele au fost săpate la adâncimi diferite în raport cu nivelul de călcare. Toate mormintele observate aveau o orientare normală vest-est, cu ușoare diferențe, datorate, probabil, sezonului în care s-au practicat înhumările. Este clar că ne aflăm într-un cimitir obișnuit aparținând comunității satești. Sunt morminte în poziție normală cu scheletele depuse în sicrie de lemn, ale căror urme se disting cu claritate. Nu lipsesc nici cuiele cu care au fost prinse scândurile. La Domnești, cimitirul a funcționat atât în partea de sud a bisericii, dar și spre est și nord. Densitatea mormintelor este diferită și la primele observații densitatea în SI/2001, este mai redusă decât cea remarcată în secțiunea de pe partea sudică a bisericii.

Stratigrafia generală, în secțiunile deschise se prezintă după cum urmează:

- Nivelul actual de călcare, cu multă vegetație, la zidul bisericii corespunde unui trotuar din piatra de râu³⁴.

- Un strat de 0,18 m – 0,20 m cu un pământ cenușiu, cu slabi pigmentați de mortar și cloșuri mărunte de cărămidă. Este specific perioadei de funcționare a lăcașului, până în zilele noastre. Stratul este subțiat și datorită pantei naturale a terenului.

- Strat gros de mortar, măsurând, 0,10–0,12 m. Acesta aparține unui nivel de lucrări majore la lăcaș, incluzând și tencuieli. Partea de jos a acestui strat suprapune restul situațiilor. Stratul se lentilează pe măsură ce ne îndepărtăm de zidul bisericii.

- Dunga de mortar, aparținând primului moment al unei construcții cu cărămidă și mortar. Sub aceasta, sporadic se mai disting fragmente ceramice de mici dimensiuni. Considerăm acest strat ca nivel de călcare al constructorilor. Arheologic a conținut doar puține fragmente ceramice ale unor oale cu smalț verzui, databile în secolele XVII–XVIII.

- În porțiunile mai puțin afectate de mormintele din jurul bisericii, sub nivelul de construcție se află un pământ cenușiu măzărat, conținând uneori pigmenți de cărbune și slabe fragmente ceramice cărămizii, dar și cenușii, databile în sec. III–IV. Acest nivel este destul de gros, atestând o locuire îndelungată, al cărui nucleu se află, la oarecare distanță, mai aproape de malul râului.

- Sub adâncimea de -1,30 m se află pământul castaniu – virgin.

O situație interesantă se distinge în apropierea zidului actualei biserici. Pornind de la nivelul ferestrei din estul altarului, zidul bisericii este tencuit.

- Decroș, deasupra soclului de 0,18 m.

³⁴ După informații primite de la pr. Dan Cornițescu, trotuarul a fost amenajat în 1977. În jurul bisericii, trotuarul măsoară 0,77 m – 0,80 m. La margine are o bordură din beton. Parțial el a fost betonat. La altar și pe latura sudică s-a păstrat cu piatra de râu. Aceluiași moment, 1977, îi este atribuită și amenajarea soclului betonat pe o înălțime de 0,58 m.

- Soclul betonat, cu priza de aer, 0,68 m.
- Un nivel, la zid, de 0,30 m, afectat, credem de lucrările de reparații, în care zidăria a fost spartă, pentru scoaterea umezelii și amenajarea soclului.
- Nivelul de călcare al constructorilor, la – 0,96–0,98 m față de partea superioară a soclului. Este marcat și de un decroș, puțin proeminent căruia îi corespunde în profilul nordic al secțiunii SI/2001, dunga de mortar, cursa cu ocazia construcției.
- Sub această cotă zidul are aspect de fundație, turnată în șanț, pe o înălțime de circa 1 m.

– Puțin mai jos, la 1,14 m față de nivelul superior al soclului betonat, se observă o urmă de arsură. Dunga de arsură ar putea fi atribuită de la defrișarea zăvoiuului de pe malul Sabarului. Dar urma sa se lentilează și dispare, la o distanță de circa 1 m de zidul bisericii. Apoi, urma este arsura unor materiale fără o grosime prea mare, peste care fusese așezat un start de lut, asemănător celui folosit pentru construcții.

Ne atrage atenția și lipsa altor urme ale vreunei construcții și amenajări aparținând locuirii medievale, anterioare bisericii. În acest caz, cum știm că satul este mai vechi decât lăcașul de zid, trebuie să admitem, sau funcționarea altuia, anterior, pe același loc, sau rezervarea locului de construcție pentru un asemenea lăcaș. Cum a doua variantă este mai puțin plauzibilă, trebuie să admitem funcționarea unui lăcaș anterior, pe același loc, știind că locul unei foste biserici rămâne loc sacru în conștiința comunității.

În aceste condiții viitoare intervenții și lucrări, atât în exterior cât mai ales în interior, vor trebui executate numai sub supraveghere de specialitate, a unui arheolog medievist și cu sondajele ce se impun.

– Sub fundația pietrificată, se disting urmele-găurile țărșurilor de lemn, bătuți în pământ înainte de fondare. Fundația adâncită 0,96–1,10 m a fost așezată pe țărșuri de lemn, rotunzi, cu diametrul de 0,07 m.

Poziția mormintelor, într-o relativă înșiruire nu ne permite stabilirea unor relații de contemporaneitate a practicării înhumărilor. Dar este cert că în momentul în care s-au săpat gropile mormintelor fazei târzii, locul era cunoscut ca fiind ocupat de înmormântări anterioare. Este de crezut că se mai păstrau și însemne ale mormintelor, sau că mai trăiau descendenți care întrețineau mormintele înaintașilor. Însemnele vechi puteau fi din lemn. S-ar părea că în obiceiul locuitorilor, crucile din piatră s-au răspândit, mai târziu, în veacul al XIX-lea. Câteva exemplare, se păstrează într-un grupaj de pe latura sudică a bisericii. O cruce din piatră, din cimitirul ce înconjură biserica a fost folosită ca pavaj, la fântâna de pe latura nordică. O altă cruce din piatră, cu scobitură pentru candelă se află la începutul săpăturii noastre, chiar în axul bisericii, lângă zidul altarului. Este o cruce de mormânt, aparținând, foarte probabil unuia din foștii preoți sau binefăcători ai lăcașului, din secolele XVIII–XIX. Pe fața opusă scobiturii pentru candelă, la o primă citire, dintr-un șir de litere afectate de întreruperi se pare a se distinge numele de „Oprea”. Crucea se afla destul de aproape de un mormânt, notat de noi M.1.–M.7. În relație, directă, sub crucea de piatră, nu au fost găsite alte oseminte. În pământul de umplutură, au fost observate și câteva fragmente ceramice, databile în sec. XVIII–XIX. Relația între crucea de piatră și M.1.–M.7. are următoarea rațiune:

Crucea din piatră, a fost ridicată, după un timp de la înmormântare. În aceste condiții ea putea fi așezată, ușor dezaxată mormântului. În mormânt s-au observat osemintele unei persoane adulte, depuse într-un sicriu de scândură, acoperit cu un material textil cu galon din fire metalice-textile cu firet. Deasupra sicriului, s-au descoperit și trei monede din cupru. Sunt emisiuni aflate în circulație, din seria „România 10 bani 1867 și „Carol I rege al României – 5 bani 1881.

M.2. Adult. Înhumat normal. Surprins parțial în secțiune. Starea de conservare este precară. Humerus stânga este relativ paralel cu coloana. Mormântul s-a aflat la 0,96 m față de nivelul actual. Nu a avut obiecte de inventar.

M.3. Adult. Înhumat normal. În secțiune a fost surprinsă partea stângă a scheletului. Starea de conservare este precară. Cutia craniană este tasată. Scheletul a fost observat la 0,61 m față de nivelul actual. În pământul de umplutură, probabil antrenat la săparea gropii s-a găsit un cui din fier. Nu s-au semnalat alte obiecte de inventar.

M.6. Mormânt practicat la o adâncime ceva mai mare 1,05 m față de nivelul actual. În secțiune s-au observat doar brațele și oase ale bazinului. Se afla în imediata apropiere a M.4. Poate fi socotită o suprapunere. Nu s-au semnalat obiecte de inventar.

M.6. Mormânt deranjat din vechime. S-au mai putut observa o rotulă, așezată deasupra unor coaste. Nu s-au semnalat obiecte de inventar.

Mormintele au afectat stratigrafia generală. Doar pe mici suprafețe se poate observa ceea ce s-a petrecut pe aceste locuri. Se poate spune cu certitudine că actuala biserică este prima construcție din cărămidă și mortar de pe acest loc. Se mai poate spune cel care suprapune, după mult timp, urmele locuirii din secolele III–IV. Se poate spune că între secolele III–IV și epoca feudală – sec. XVII – terenul n-a mai fost ocupat de vreo locuire stabilă. În ceea ce privește locuirea din secolele III–IV. Cantitatea de ceramică este redusă, dovadă că așezarea aferentă se află la oarecare distanță, fiind probabil structurată pe terasa din preajma râului.

În sprijinul ipotezei existenței unui lăcaș anterior bisericii de zid menționăm și următoarele:

Poziția diverselor morminte în raport cu nivelul de călcare al constructorilor, ne indică atât morminte care perforază acest nivel, dar și câteva morminte aflate sub dunga de mortar, deci anterioare construirii lăcașului de zid. Prezența acestora (M.2.; M.3.) ridică problema funcționării anterioare, pe același loc a unei biserici, de lemn. Ea a putut ieși din funcțiune, în urma unui incendiu a cărei urmă s-a remarcat în profil, lângă zidul actualei biserici.

În ceea ce privesc izvoarele scrise privind istoria lăcașului de la Domneștii de Sus, potirul de argint³⁵ pe care se afla gravate numele: „Radu, Constantin, Marica, Bălașa cu tot neamu lor: Răducan Filipescu, Aleco, Ele(n)co, Grigori, Costache, 1792³⁶”. Acesta reflecta momentul trecerii moșiei din proprietatea femeilor Brâncoveanu devenite Băleanu, în cea a Filipeștilor, prilej cu care se vor fi acordat și bisericii, odoare și binefaceri.

³⁵ În 1991, el se păstra în patrimoniul bisericii și suntem informați că situația nu s-a schimbat.

³⁶ Alexandru Elian și colectiv, *Inscripțiile medievale ale României. Orașul București*, vol. I., Ed. Acad., Buc., 1965, p. 254.

Cercetarea arheologică și observațiile efectuate la fundațiile casei parohiale, nu confirmă tradiția orală a funcționării unor case egumenești în partea de nord-est a curții bisericii. locul a fost și a continuat să fie afectat până spre sfârșitul secolului al XIX-lea cimitirului comunității.

Relativ la funcționarea lăcașului drept paraclis al reședinței domnești a lui Ion Vodă Caragea, nu putem să nu asociem acestui moment și unele transformări aduse bisericii, mai ales în actuala parte de vest a acesteia. Au fost apoi unele lucrări legate și de drumul ce duce la Țegheș, când curtea bisericii a fost încinsă cu zidul, din care se mai păstrează porțiuni originale. Zidul păstrat în porțiuni originale și adaosuri făcute pe vechea fundație, este o piesă valoroasă a ansamblului ce necesită conservarea. Sigur, actuala curte a bisericii trebuie socotită ca un spațiu de siguranță al monumentului și este de dorit ca ea să nu fie modificată cu vreun prilej.

Evident, pe măsură ce distanța față de lăcaș crește, densitatea vestigiilor posibile și chiar a înmormântărilor este în scădere.

În ansamblu, biserica Cuvioasa Paraschiva din Domnești de Sus este o frumoasă construcție rurală, de inspirație cantacuzină, cu atât mai valoroasă cu cât reprezintă reacția boierimii locale față de noile direcții ale arhitecturii tradiționale, reflectată de o biserică sătească.

Dimensiunile sale modeste, spațiul interior intim, în contextul unor rezolvări arhitectonice pretențioase, pictura cu imagini culese din viață, și cadrul natural oferit de malul Sabarului concură spre calificativul de frumoasă și eleganta construcție de acest fel.

Pătruns în interior, românul pios are prilejul unei profunde reculegeri a unui contact între realitatea profană de afară cu pildele înaintașilor și cuvântul călăuzitor al învățaturii pravoslavnice.

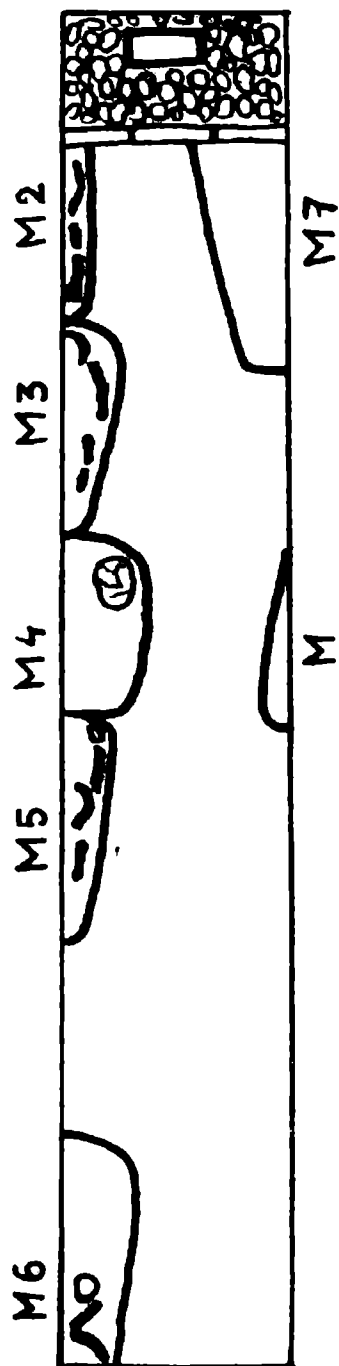
El așteaptă ca în interiorul bătrânelor ziduri să obțină alinarea marilor probleme și liniștea atât de necesară sufletului în momente de cumpănă. Este locul în care se petrec evenimente cruciale din viața locuitorilor comunității Ilfovene, mergând de la intrarea în viața creștinească a strămoșilor și până în ultimele clipe ale existenței pe acest pământ. lăcașul ctitorit acum mai bine de trei veacuri și jumătate, a fost, este și va continua să fie unul din bunurile de patrimoniu cultural al comunității sătești, al zonei și al țării, care punctează unul din acele locuri de profundă semnificație pentru noi. El trebuie păstrat și transmis posterității ca un bun moștenit care ajută la identificarea și cunoașterea unui neam.

Socotim că locuința preotului și prezența acestuia în preajma valorosului monument, în permanență constituie premise ale unei protecții sporite și a unei gospodării judicioase a lăcașului.

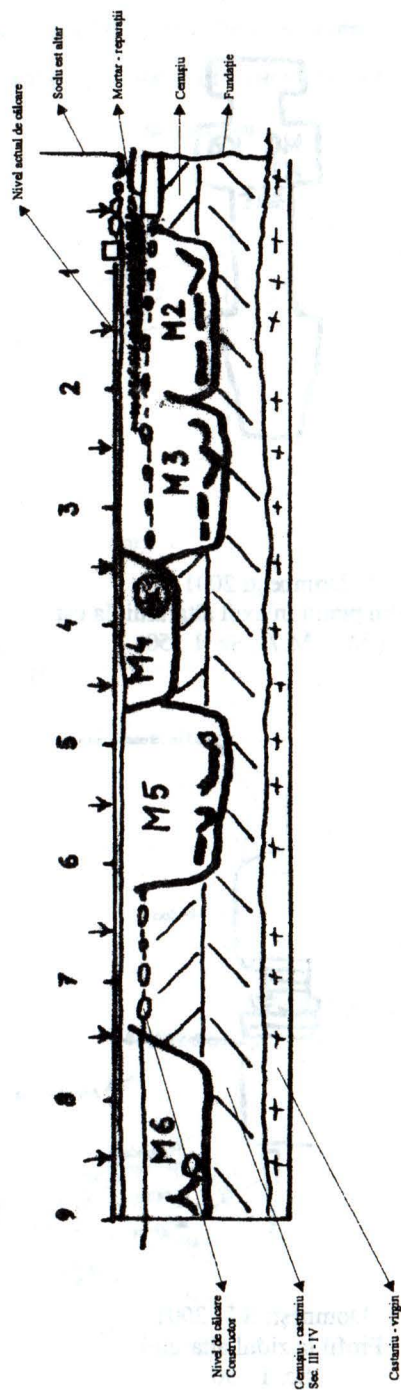
SUMMARY

Research Concerning the „Cuvioasa Paraschiva” Church, at Domnești-Ilfov.

As a whole, the Cuvioasa Paraschiva Church at Domnești-Ilfov is a beautiful rural architectural sample illustrating the typical features of the religious edifices founded by the Cantacuzino family. It was built by 1662. The author investigates the geographical setting of the church and its historical circumstances.

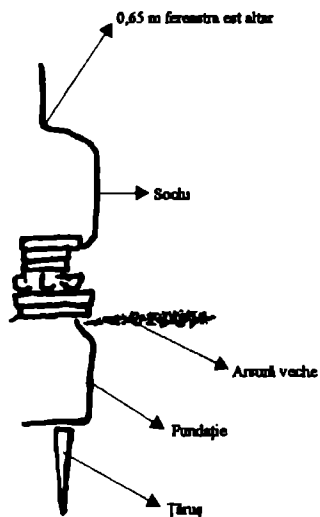
Domnești
SI/2001. Grund
Sc. 1 : 50

Domnești
SI/2001. Profil sud
Sc. 1 : 50

Domnești 2001
Cruce din piatră în axul altarului, la est
 (M.1; M.7); Sc. 1 : 50

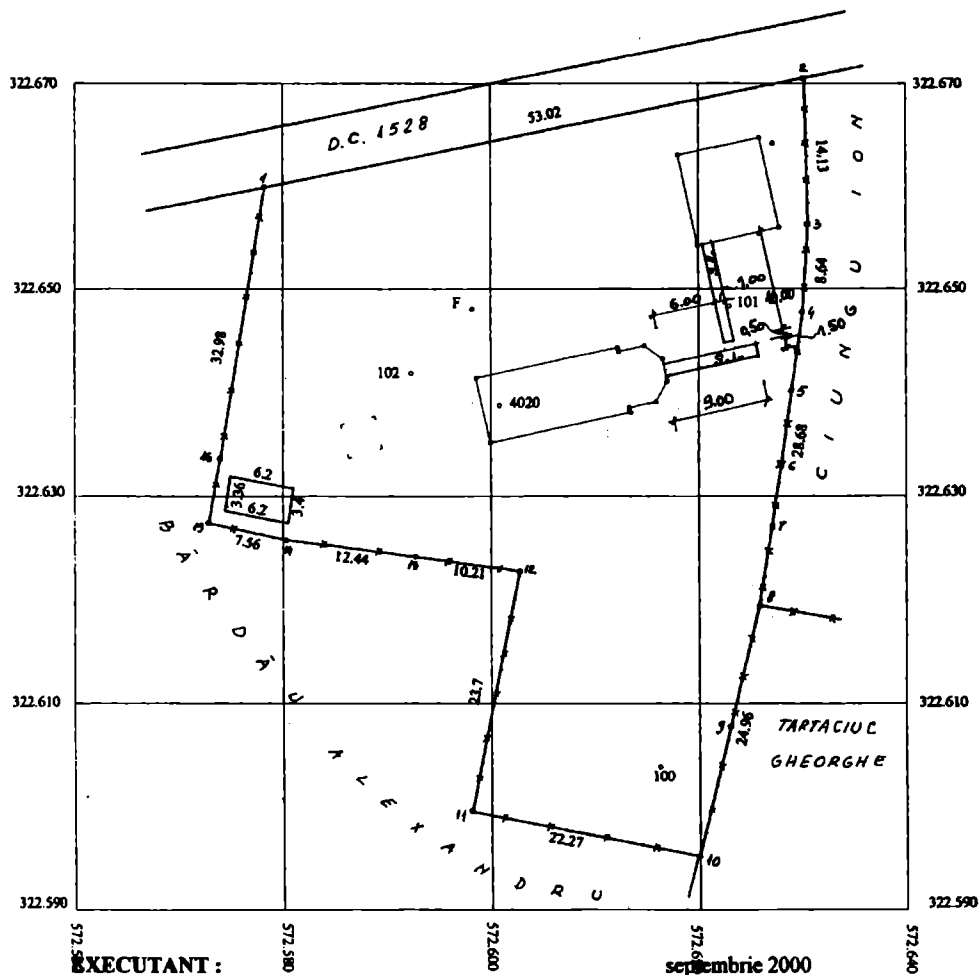

Domnești S.I / 2001
Profil la zidul altarului
 Sc. 1 : 50

PAROHIA DOMNEȘTI DE SUS – Județ Ilfov

PLAN DE SITUAȚIE AL TERENULUI PROPRIETATE PAROHIALĂ

Scara 1:500

EXECUTANT :

Sing. pr. pr. NICOLAE-POSESCU LUCIAN
Certificat de autorizare, Seria A.B.C. Nr. 0493